

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
до проведення практичних занять та організації самостійної роботи
з навчальної дисципліни

«УПРАВЛІННЯ СУБ'ЄКТАМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ НА
РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ»

*(для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти всіх форм навчання
зі спеціальності D4 – Публічне управління та адміністрування, освітня
програма «Публічне управління розвитком громад та територій»)*

Харків
ХНУМГ ім. О. М. Бекетова
2026

Методичні рекомендації до проведення практичних занять та організації самостійної роботи з навчальної дисципліни «Управління суб'єктами господарювання на регіональному рівні» (для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти всіх форм навчання зі спеціальності D4 – Публічне управління та адміністрування, освітня програма «Публічне управління розвитком громад та територій») / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова ; уклад. Н. О. Кондратенко. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2026. – 26 с.

Укладач д-р екон. наук, проф. Н. О. Кондратенко

Рецензент

М. В. Боровик, доктор економічних наук, професор кафедри менеджменту і публічного адміністрування Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова

Рекомендовано кафедрою менеджменту і публічного адміністрування, протокол № 1 від 20 серпня 2024 р.

ЗМІСТ

Вступ.....	4
1 Зміст дисципліни.....	6
2 Завдання до практичних занять	6
3 Організація самостійної роботи здобувачів.....	18
Список рекомендованих джерел.....	21

ВСТУП

Сучасні процеси соціально-економічного розвитку України визначають підвищення ролі регіонів як самостійних суб'єктів економічного і управлінського впливу. Територіальні громади, органи місцевого самоврядування та підприємницькі структури стають активними учасниками формування економічної політики, управління ресурсами та забезпечення конкурентоспроможності регіональних економічних систем. У цих умовах ефективне управління суб'єктами господарювання на регіональному рівні є ключовим чинником сталого розвитку територій, їх економічної самодостатності та соціальної стабільності.

Метою вивчення дисципліни є формування знань і навичок щодо принципів і методів в управлінні суб'єктами господарювання на регіональному рівні, які дозволяють приймати обґрунтовані управлінські рішення для забезпечення результативної та ефективної діяльності підприємств та організацій регіону.

Особлива увага приділяється сучасним викликам, пов'язаним із післявоєнною відбудовою України. Підприємства регіонів отримують унікальні можливості для трансформації виробничих процесів, пошуку нових моделей залучення інвестицій, впровадження ресурсозберігаючих технологій та розвитку партнерства між бізнесом і владою. Ефективність цих процесів значною мірою залежить від професійної компетентності фахівців у сфері публічного управління – їх здатності проводити аналіз регіональної економічної системи, формувати управлінські рішення та забезпечувати дієву комунікацію між учасниками регіонального розвитку.

Основні завдання дисципліни:

– **сформувати цілісне уявлення про функціонування суб'єктів господарювання у структурі регіональної економічної системи, їхню роль у соціально-економічному розвитку територій та вплив регіональної політики на діяльність підприємств і організацій;**

– **застосовувати аналітичний інструментарій для оцінювання економічної, соціальної та ресурсної ефективності підприємств, включно з розрахунком інтегральних показників і ключових фінансово-економічних індикаторів їхньої діяльності;**

– **сформувати вміння здійснювати стратегічне планування та приймати управлінські рішення щодо підвищення конкурентоспроможності підприємств на рівні регіону з урахуванням ризиків, обмежень та умов післявоєнної відбудови економіки;**

– **сприяти розвитку компетентностей у сфері взаємодії підприємств із органами державної влади, місцевого самоврядування та інституціями регіонального розвитку, орієнтуючись на принципи сталого розвитку, соціальної відповідальності та ефективного партнерства.**

У результаті вивчення дисципліни здобувач повинен *знати:*

– теоретичні засади регіональної економіки та регіонального

менеджменту, зокрема структуру та функції регіональних економічних систем і суб'єктів господарювання, що в них діють;

- методологію стратегічного та операційного управління суб'єктами господарювання на регіональному рівні: планування, організацію, мотивацію, контроль;

- систему статистичних, соціальних та економічних показників розвитку підприємств і організацій, а також методи формування інтегральних індексів оцінювання;

- фінансові та ресурсні механізми забезпечення розвитку підприємств, включно з механізмами ресурсозбереження, управління ефективністю та залученням інвестицій;

- принципи державної регіональної політики та інструменти впливу держави і місцевого самоврядування на економічний розвиток суб'єктів господарювання;

вміти:

- проводити стратегічний та комплексний аналіз діяльності підприємств регіону з використанням кількісних і якісних методів оцінювання;

- розраховувати та інтерпретувати економічні, фінансові й соціальні індикатори, у тому числі показники ефективності (прибуток, рентабельність, продуктивність, ресурсомісткість);

- здійснювати діагностику соціально-економічного стану території і визначати фактори, які впливають на діяльність підприємств;

- обґрунтовувати управлінські рішення щодо розвитку підприємств із урахуванням ресурсних, інвестиційних та екологічних обмежень регіону;

- розробляти пропозиції щодо підвищення ресурсоефективності та конкурентоспроможності підприємств, у тому числі через впровадження сучасних методів ресурсозбереження.

мати такі компетентності:

- аналітико-дослідницька компетентність – здатність застосовувати методи соціально-економічного аналізу для оцінювання розвитку підприємств та регіональних систем;

- стратегічна управлінська компетентність – здатність планувати та здійснювати управління суб'єктами господарювання в умовах невизначеності, ризиків і кризових ситуацій (післявоєнна відбудова);

- проєктно-інноваційна компетентність – здатність генерувати управлінські рішення щодо впровадження ресурсозберігаючих технологій, економічних трансформацій і розвитку регіональних проєктів;

- комунікаційно-інституційна компетентність – здатність до взаємодії з органами влади, бізнесом, громадськістю та інституціями розвитку регіонів у процесі ухвалення рішень; етична та соціальна відповідальність – здатність оцінювати управлінські дії з точки зору соціальних та екологічних наслідків, пріоритетність сталого розвитку та суспільного блага.

1 ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1 Підприємство, як складова регіональної економічної системи

Тема 1 Роль підприємств та організацій у розвитку регіональної економічної системи. Територіальна структура виробництва.

Тема 2 Ресурсне забезпечення підприємств та організацій регіону.

Змістовий модуль 2 Особливості управління підприємствами регіону в умовах післявоєнної відбудови України.

Тема 3 Проблеми та перспективи розвитку підприємств регіону в умовах післявоєнної відбудови України.

Тема 4 Теоретичні та методологічні засади регіональної економіки та регіонального менеджменту.

Тема 5 Основи аналізу регіональної економічної системи в умовах післявоєнної відбудови України.

Змістовий модуль 3 Показники соціально-економічної ефективності діяльності господарюючих суб'єктів на регіональному рівні.

Тема 6 Соціальна та економічна складова діяльності господарюючих суб'єктів на регіональному рівні.

Тема 7 Основні показники ефективності економічної діяльності господарюючих суб'єктів на регіональному рівні.

Тема 8 Методи ресурсозберігаючої політики підприємств та організацій регіону.

2 ЗАВДАННЯ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1 Роль підприємств та організацій у розвитку регіональної економічної системи. Територіальна структура виробництва

Запитання для самоперевірки за темою 1

1. Які складові формують регіональну економічну систему?
2. У чому полягає значення підприємств у розвитку економіки регіону?
3. Які фактори впливають на формування територіальної структури виробництва?
4. Як взаємодіють соціальні та економічні підсистеми регіональної економіки?
5. Яку роль відіграють регіональні виробничі комплекси в економічному розвитку України?
6. Які переваги має територіальна концентрація виробництва?
7. У чому полягає суть регіональної політики розвитку виробництва?
8. Як оцінюється вплив підприємств на збалансований розвиток регіонів?
9. Які сучасні тенденції спостерігаються у структурі промислового виробництва в регіонах України?
10. Як соціально-економічні умови впливають на ефективність діяльності підприємств регіону?

Практичні завдання

Задача 1

У регіоні функціонують три виробничі комплекси А, В, С. Виробнича потужність (у млн од. продукції) – $A = 120$, $B = 80$, $C = 50$. Частка експорту продукції: $A = 30\%$, $B = 20\%$, $C = 10\%$. Середня ціна одиниці продукції 100 грн.

Завдання:

1. Розрахуйте валову продукцію (у грн) кожного комплексу.
2. Визначте обсяг експорту (у грн) кожного комплексу.

Яка сумарна частка експорту від загальної валової продукції регіону?

Задача 2

Підприємство D на регіональному рівні має витрати на матеріали 600 млн грн, витрати на зарплату 300 млн, інші витрати 100 млн. Вироблено продукції на суму 1 200 млн грн.

Завдання:

1. Розрахуйте прибуток до оподаткування, якщо рентабельність доходу повинна бути не менше ніж 8 %.
2. Якщо підприємство інвестує в модернізацію, що зменшить матеріальні витрати на 10 % і збільшить виробництво на 5 %, визначте новий прибуток.

Задача 3

У регіоні є два підприємства – E і F. E розташоване в місті з населенням 120 тис, F – у селі з населенням 30 тис. Продуктивність $E = 500$ од./рік, $F = 150$ од./рік. Вартість одиниці = 2 000 грн. Планується зміна територіальної структури виробництва: переміщення 20 % виробництва E до села (підприємство F).

Завдання:

1. Розрахуйте поточну сумарну вартість продукції обох підприємств.
2. Після переміщення 20 % продукції $E \rightarrow F$: визначте нові обсяги продукції E і F, а також їхню вартість.
3. Оцініть, наскільки зміниться частка продукції селянського підприємства F у загальному обсязі після переміщення.

Тема 2 Ресурсне забезпечення підприємств та організацій регіону

Запитання для самоперевірки за темою 2

1. Які основні види ресурсів необхідні для діяльності підприємств регіону?
2. Як формується виробнича програма суб'єкта господарювання на регіональному рівні?
3. Які проблеми можуть виникати при забезпеченні підприємств матеріальними ресурсами?

4. Які підходи застосовуються до оцінки ефективності використання ресурсів?
5. Які інструменти фінансового забезпечення діяльності підприємств існують на регіональному рівні?
6. Як кадровий потенціал впливає на конкурентоздатність підприємства?
7. Які джерела фінансування розвитку підприємств є найпоширенішими в регіонах України?
8. У чому полягає роль органів місцевого самоврядування у забезпеченні підприємств ресурсами?
9. Як зміни в інфраструктурі регіону впливають на ресурсну забезпеченість бізнесу?
10. Які стратегії підвищення ефективності використання ресурсів доцільні для регіональних підприємств?

Практичні завдання

Задача 4

Підприємство G у регіоні планує виробництво 10 000 одиниць продукції. Для виробництва однієї одиниці потрібні матеріали на 1 200 грн, робоча праця (зарплата + відрахування) на 800 грн, інші витрати – 300 грн. Підприємство має запас матеріалів на 1 200 000 грн, бюджет на зарплату – 7 500 000 грн.

Завдання:

1. Визначте сумарну собівартість планового виробництва.
2. Перевірте, чи вистачить запасу матеріалів для виробництва 10 000 одиниць. Якщо ні, скільки одиниць можна виробити за наявних матеріалів?
3. Якщо бюджет на зарплату обмежений, скільки одиниць можна виробити, якщо зарплатний ресурс не може перевищити 7 500 000 грн?

Задача 5

У регіоні підприємство H має план виробництва 5 000 одиниць. Для цього потрібно 20 працівників на лінії та 5 адміністративних працівників. Середня зарплата лінійного працівника 15 000 грн/місяць, адміністративного – 25 000 грн/місяць. Планований період виробництва – 12 місяців. Підприємство має обрати між двома варіантами: (А) залучити додатково трьох лінійних працівників та одного адміністративного з середньою зарплатою +10 % від середньої; (В) оптимізувати виробничий процес, що дозволить зберегти штат, але викликатиме додаткові витрати 1,2 млн грн одноразово.

Завдання:

1. Визначте загальні витрати на зарплату за рік для поточного штату.
2. Розрахуйте витрати за варіантом А.
3. Порівняйте з витратами за варіантом В + утримання поточного штату. Який варіант дешевший?

Задача 6

Підприємство І у регіоні має фінансове забезпечення у вигляді кредиту 8 млн грн під 10 % річних терміном 4 роки. Воно очікує виробництво продукції на 2 500 одиниць за рік, ціна одиниці 4 000 грн. Витрати виробництва: матеріали – 40 % від доходу, зарплата – 25 % від доходу, інші витрати – решта. Планують рентабельність 12 %.

Завдання:

1. Розрахуйте очікуваний дохід за рік.
2. Визначте суму витрат (за відсотком структури).
3. Розрахуйте прибуток до виплати відсотків та поточні витрати на обслуговування кредиту; чи може підприємство виконати планову рентабельність?

Тема 3 Проблеми та перспективи розвитку підприємств регіону в умовах післявоєнної відбудови України

Запитання для самоперевірки за темою 3

1. Які головні виклики стоять перед підприємствами у післявоєнний період?
2. Як війна вплинула на структуру регіональної економіки України?
3. Які механізми державної підтримки підприємств діють під час відбудови економіки?
4. У чому полягає значення партнерства між державою та бізнесом у відбудові регіонів?
5. Як визначити пріоритетні галузі для інвестицій у післявоєнній економіці?
6. Які програми міжнародної допомоги підтримують розвиток українських підприємств?
7. Як здійснюється прогнозування розвитку регіонального бізнесу після війни?
8. Які регіони України мають найбільший потенціал для швидкого економічного відновлення?
9. Як інноваційна діяльність може сприяти післявоєнному економічному зростанню?
10. Які основні ризики можуть перешкоджати сталому розвитку підприємств регіонів після війни?

Практичні завдання

Задача 7

Підприємство після пошкодження інфраструктури відновлює потужності. До війни воно виробляло 10 000 одиниць продукції на рік, собівартість однієї – 2 500 грн. для відбудови потрібно 20 млн грн інвестицій. очікується, що після реконструкції потужність становитиме 8 000 одиниць, але собівартість знизиться на 15 %. ціна продажу одиниці – 3 000 грн.

Завдання:

1. Визначити річний прибуток після відбудови.
2. Розрахувати строк окупності інвестицій.

Задача 8

У регіоні працює 5 великих підприємств. Їхній внесок у відбудову (інвестиції, млн грн) – 30, 20, 15, 10, 5. Після реалізації проєктів додана вартість підприємств збільшилася на 25 %, 20 %, 30 %, 15 % і 10 % відповідно.

Завдання:

1. Розрахувати загальне збільшення доданої вартості.
2. Визначити, яке підприємство є найефективнішим за віддачею на 1 грн інвестицій.

Задача 9

Державна програма відновлення компенсує 40 % вартості відновлення потужностей підприємства. Повна вартість – 12 млн грн. Підприємство бере кредит під 10 % річних на 3 роки.

Завдання:

1. Визначити власний внесок підприємства.
2. Розрахувати суму річних відсотків.
3. Знайти загальні витрати підприємства на відновлення з урахуванням відсотків.

Тема 4 Теоретичні та методологічні засади регіональної економіки та регіонального менеджменту**Запитання для самоперевірки за темою 4**

1. Що розуміють під поняттям «регіональна економіка»?
2. У чому полягає взаємозв'язок між регіональною економікою та менеджментом?
3. Які функції виконує регіональне управління?
4. Які методи застосовуються для оцінки ефективності регіонального управління?
5. У чому суть територіального управління і його впливу на економіку регіону?
6. Які основні підходи до визначення меж регіонів в Україні?
7. Які переваги має децентралізована система регіонального управління?
8. Як політичні чинники впливають на формування регіональної економіки?
9. У чому полягають проблеми сучасної політико-територіальної організації України?
10. Як співвідносяться економічні та соціальні аспекти регіонального розвитку?

Практичні завдання

Задача 10

ВРП (валовий регіональний продукт) регіону – 180 млрд грн; у тому числі промисловість – 80 млрд грн, сільське господарство – 30 млрд грн, послуги – 50 млрд грн, будівництво – 20 млрд грн. Населення – 3 млн осіб.

Завдання:

1. Обчислити частку кожного сектора у ВРП.
2. Визначити ВРП на душу населення.

Задача 11

Ефективність управління у трьох районах оцінюють за інтегральним показником: $I = 0,4 \times (\text{економічний індекс}) + 0,3 \times (\text{соціальний}) + 0,3 \times (\text{інфраструктурний})$. Райони А, В, С відповідно мають: А (0,8; 0,7; 0,9), В (0,6; 0,8; 0,7), С (0,9; 0,6; 0,8).

Завдання:

1. Обчислити інтегральний показник І для кожного району.
2. Визначити лідера за регіональним менеджментом.

Задача 12

Витрати на управління підприємствами області – 500 млн грн. Унаслідок цифровізації очікується скорочення адміністративних витрат на 12 % і підвищення продуктивності на 8 %.

Завдання:

1. Визначити економію коштів.
2. Знайти приріст ВРП, якщо кожен 1 % підвищення продуктивності додає 50 млн грн до ВРП.

Тема 5 Основи аналізу регіональної економічної системи в умовах післявоєнної відбудови України

Запитання для самоперевірки за темою 5

1. Які основні статистичні показники характеризують розвиток підприємств регіону?
2. Як проводиться аналіз економічного потенціалу регіону?
3. Які індикатори використовуються для вимірювання темпів регіонального розвитку?
4. Які відмінності наявні між стратегічним і поточним аналізом діяльності підприємств?
5. Як зміни у зовнішньому середовищі впливають на оцінку ефективності регіональної економіки?
6. Яку роль відіграє аналіз трудового потенціалу регіону у післявоєнній відбудові?
7. Як визначається рівень інвестиційної активності регіонів?

8. Які джерела даних використовуються для аналізу регіональної економіки?

9. Як результати аналізу впливають на управлінські рішення у регіонах?

10. Які напрями вдосконалення системи моніторингу розвитку регіонів ви можете запропонувати?

Практичні завдання

Задача 13

Вам доручено розробити систему статистичних індикаторів для моніторингу розвитку однієї територіальної громади, що постраждала внаслідок війни. Сформуйте власну систему індикаторів (10–15 показників), згрупувавши їх за такими напрямками:

- економічний потенціал;
- фінансово-економічні результати;
- трудовий потенціал;
- інноваційний розвиток;
- соціальна ефективність.

Завдання:

1. Обґрунтуйте вибір кожного показника.
2. Визначте можливі джерела даних.
3. Запропонуйте два інтегральні індикатори для узагальнення оцінки.

Задача 14

Проаналізуйте стан регіональної економічної системи за даними, наведеними в таблиці 1.

Таблиця 1 – Показники регіону (умовні дані)

Показник	Значення
Рівень зайнятості (%)	62
Інвестиції на душу населення (грн)	8 500
Частка інноваційних підприємств (%)	18
Рівень забруднення (індекс)	0,6
Середня зарплата (грн)	14 500

Завдання:

1. Запропонуйте метод нормалізації показників.
2. Розрахуйте інтегральний індекс розвитку (з рівними вагами).
3. Інтерпретуйте отриманий результат.
4. Визначте, які показники найбільше стримують розвиток.

Задача 15

Умовний регіон має такі характеристики:

- падіння промислового виробництва на 35 %;
- відновлено 40 % інфраструктури;

- рівень безробіття зріс до 18 %;
- обсяг капітальних інвестицій зріс на 12 %;
- активне зростання малого бізнесу (+20 %).

Завдання:

1. Оцініть стан регіональної економічної системи (сильні / слабкі сторони).
2. Визначте ключові проблеми відновлення.
3. Запропонуйте три пріоритетні напрями регіональної політики.
4. Сформулюйте короткий висновок щодо стадії відбудови регіону.

Тема 6 Соціальна та економічна складова діяльності господарюючих суб'єктів на регіональному рівні

Запитання для самоперевірки за темою 6

1. Які основні соціальні показники використовуються для оцінки розвитку підприємств?
2. Як рівень зайнятості впливає на соціальну стабільність регіону?
3. Яку роль відіграє корпоративна соціальна відповідальність у діяльності підприємств?
4. Які чинники визначають економічну ефективність суб'єктів господарювання?
5. Як розраховується інтегральний показник соціально-економічного розвитку?
6. У чому виявляється взаємозв'язок між соціальними і економічними результатами діяльності підприємств?
7. Як оцінюється вплив соціальних програм підприємств на розвиток регіону?
8. Які індикатори визначають рівень добробуту населення регіону?
9. Як державна політика впливає на соціально-економічні показники регіонів?
10. Які стратегії підвищення соціальної ефективності діяльності підприємств ви можете запропонувати?

Практичні завдання

Задача 16

Проведіть оцінку соціальної відповідальності великого підприємства регіону, діяльність якого характеризується такими даними:

- забезпечує 25 % зайнятості громади;
- має середню зарплату, що на 15 % вища за регіональну;
- не інвестує у місцеву соціальну інфраструктуру;
- не має програм підвищення кваліфікації працівників;
- періодично порушує екологічні норми.

Завдання:

1. Оцініть рівень соціальної відповідальності підприємства (за внутрішнім і зовнішнім напрямками).
2. Визначте соціальні ризики для регіону.
3. Сформулюйте рекомендації щодо підвищення рівня соціальної відповідальності підприємства.

Задача 17

Проведіть аналіз соціально-економічного розвитку громади за даними таблиці 2.

Таблиця 2 – Показники соціально-економічного розвитку регіону

Показник	Значення
Рівень зайнятості	58 %
Середня зарплата	12 000 грн
Рівень бідності	28 %
Частка інноваційних підприємств	12 %
Забезпеченість лікарнями (на 10 тис.)	низька

Завдання:

1. Оцініть соціальний та економічний стан громади.
2. Визначте ключові диспропорції розвитку.
3. Зробіть висновок щодо типу розвитку (соціально-орієнтований / економічно-орієнтований / дисбалансований).
4. Запропонуйте три пріоритетні управлінські рішення.

Задача 18

Проведіть порівняльний аналіз моделей розвитку двох регіонів за даними таблиці 3.

Таблиця 3 – Показники розвитку регіонів А та Б

Показник	Регіон А	Регіон Б
ВРП на душу населення	високий	середній
Безробіття	12 %	8 %
Зарплата	висока	середня
Інновації	низькі	високі
Якість життя	середня	висока

Завдання:

1. Порівняйте моделі розвитку регіонів.
2. Визначте їх сильні та слабкі сторони.
3. Який регіон має кращі довгострокові перспективи? Обґрунтуйте.
4. Які управлінські рішення доцільні для кожного регіону?

Тема 7 Основні показники ефективності економічної діяльності господарюючих суб'єктів на регіональному рівні

Запитання для самоперевірки за темою 7

1. Які показники застосовуються для оцінки економічної ефективності?
2. Як визначається продуктивність праці на рівні регіональних підприємств?
3. Які чинники впливають на рівень рентабельності підприємства?
4. У чому полягає роль державної регіональної політики у підвищенні ефективності господарювання?
5. Які критерії використовуються для оцінки ефективності регіональних підприємств?
6. Як впровадження інновацій впливає на економічні результати діяльності підприємств?
7. Яким чином регіональні особливості можуть зумовлювати різницю в ефективності підприємств?
8. Які методи порівняльного аналізу ефективності використовуються у регіональній економіці?
9. Як оцінюється вплив державних програм підтримки бізнесу на його ефективність?
10. Які основні шляхи підвищення ефективності діяльності підприємств регіону можна визначити?

Практичні завдання

Задача 19

У регіоні функціонують три основні галузі – промисловість, аграрний сектор та сфера послуг. Проведіть оцінку ефективності діяльності підприємств регіону за даними таблиці 4.

Таблиця 4 – Узагальнені показники діяльності підприємств регіону

Галузь	Прибуток (млн грн)	Активи (млн грн)	Виручка (млн грн)
Промисловість	520	4 100	6 800
Аграрний сектор	300	1 800	2 500
Сфера послуг	260	1 200	2 100

Завдання:

1. Розрахуйте показники рентабельності активів (ROA) та рентабельність продажів.
2. Визначте найбільш ефективну галузь.
3. Проаналізуйте структурні особливості економіки регіону.
4. Запропонуйте рекомендації для регіональної політики щодо підвищення ефективності.

Задача 20

Вам необхідно розробити систему оцінювання ефективності діяльності підприємств у територіальній громаді, що перебуває на етапі післявоєнного відновлення.

Завдання:

1. Сформууйте систему критеріїв (не менше 10), згрупувавши їх за такими показниками:
 - економічними;
 - соціальними;
 - екологічними;
 - інноваційними.
2. Обґрунтуйте вибір кожного критерію.
3. Визначте принципи оцінювання, які будуть застосовані.
4. Запропонуйте спосіб інтеграції критеріїв в узагальнюючий показник.

Задача 21

Регіон характеризується:

- низькою інвестиційною активністю;
- високим податковим навантаженням;
- недостатньо розвиненою інфраструктурою;
- слабкою підтримкою малого бізнесу;
- відтоком підприємців в інші регіони.

Завдання:

1. Проаналізуйте вплив цих факторів на ефективність підприємств.
2. Визначте ключові недоліки регіональної політики.
3. Запропонуйте пакет інструментів регіональної політики (податкових; інвестиційних; інституційних).
4. Сформулюйте очікувані економічні результати від їх впровадження.

Тема 8 Методи ресурсозберігаючої політики підприємств та організацій регіону

Запитання для самоперевірки за темою 8

1. Що таке ресурсозберігаюча політика підприємства?
2. Які головні принципи ресурсозбереження у виробничій діяльності?
3. Як впровадження інноваційних технологій сприяє економії ресурсів?
4. Які методи оцінки ефективності ресурсозбереження застосовуються на підприємствах?
5. Які соціально-екологічні аспекти враховуються під час розробки політики ресурсозбереження?
6. Який світовий досвід може бути використаний для підвищення ефективності ресурсозбереження в Україні?

7. Як здійснюється контроль за дотриманням ресурсозберігаючих норм і стандартів?
8. Які стимули можуть використовуватися для активізації ресурсозберігаючої діяльності підприємств?
9. Як оцінюється вплив ресурсозберігаючих технологій на конкурентоспроможність підприємств?
10. Які перспективи впровадження зеленої економіки у регіональному розвитку України?

Практичні завдання

Задача 22

Підприємство регіону має такі показники за рік:

- матеріальні витрати – 12 млн грн;
- енергетичні витрати – 5 млн грн;
- паливні витрати – 3 млн грн;
- трудові витрати – 10 млн грн;
- обсяг виробленої продукції – 50 млн грн.

Завдання:

1. Розрахуйте загальну ресурсомісткість виробництва.
2. Визначте часткові показники (матеріаломісткість, енергоємність, трудомісткість).
3. Проаналізуйте структуру витрат і визначте найбільш ресурсомісткий фактор.
4. Запропонуйте три управлінські рішення для зниження ресурсомісткості на рівні підприємства та регіону.

Задача 23

Територіальна громада планує реалізувати програму ресурсоефективності в умовах післявоєнного відновлення.

Завдання:

1. Сформууйте структуру політики (цілі, завдання, інструменти).
2. Запропонуйте:
 - економічні механізми;
 - технологічні рішення;
 - організаційні заходи.
3. Визначте ключових стейкхолдерів та їх ролі.
4. Запропонуйте систему показників для оцінювання ефективності політики.

Задача 24

Регіон планує упровадити модель ресурсозбереження на основі міжнародного досвіду, але має обмежені фінансові ресурси та слабку інституційну базу.

Завдання:

1. Оберіть одну модель (ЄС, США / Канада, Східна Азія, Скандинавія).
2. Визначте ключові елементи цієї моделі.
3. Проаналізуйте можливості її адаптації до умов українського регіону.
4. Запропонуйте поетапний план впровадження (3–4 етапи).
5. Визначте ризики та способи їх мінімізації.

3 ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ

Самостійна робота здобувачів – один із основних засобів оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від аудиторних навчальних занять. Головною метою самостійної роботи є закріплення, розширення та поглиблення набутих у процесі аудиторної роботи знань, вмінь та навичок, а також самостійне вивчення та освоєння нового матеріалу під керівництвом викладача, але без його безпосередньої участі. Питання, що виникають у здобувачів стосовно виконання запланованих завдань, вирішуються на консультаціях, які проводяться згідно з графіками, затвердженими кафедрою. Самостійна робота здобувачів з цієї дисципліни передбачає ознайомлення з різноманітною навчальною і методичною літературою, класичними працями відомих вчених, а також з монографіями та науковими статтями вітчизняних авторів. Самостійна робота здобувачів включає такі форми роботи: підготовка до семінарських (практичних) занять; опрацювання лекційного матеріалу; вивчення запропонованих ключових понять; перегляд питань для закріплення навчального матеріалу; виконання вправ і тестових завдань; підготовка до виконання тестових завдань; підготовка презентації результатів дослідження на задану тематику; виконання; підготовка до диференційованого заліку. Важливою є роль самостійної роботи здобувачів у підготовці до поточного й підсумкового контролю знань та умінь.

Таким чином, організація самостійної роботи здобувачів сприяє формуванню необхідних професійних компетентностей, закріпленню теоретичних знань і розвитку практичних навичок, що дозволяє майбутнім фахівцям успішно інтегруватися у професійну діяльність.

Питання для самостійного вивчення

1. Як впливає рівень кластеризації економіки на конкурентоздатність регіонів?
2. Які інноваційні форми взаємодії між підприємствами формують нову регіональну промислову політику?
3. Як децентралізація управління впливає на територіальну структуру виробництва?

4. Як глобальні ланцюги постачання змінюють регіональну спеціалізацію виробництва?
5. Як регіональні хаби та індустріальні парки сприяють розвитку підприємництва?
6. Які сучасні підходи до формування ресурсного потенціалу територій використовуються у світі?
7. Як змінюються джерела фінансового забезпечення підприємств в умовах нестабільної економіки?
8. Яку роль відіграє регіональний ринок праці у забезпеченні сталого розвитку підприємств?
9. Як цифровізація впливає на ефективність використання матеріально-технічних ресурсів?
10. Які існують методи підвищення ефективності використання людського капіталу в регіонах?
11. Які нові моделі співпраці бізнесу та влади формуються у процесі відбудови регіонів?
12. Як відновлення інфраструктури впливає на регіональну економічну активність?
13. Які пріоритети має державна політика щодо відновлення промислових підприємств?
14. Яку роль відіграють міжнародні донори у фінансуванні розвитку підприємств регіону?
15. Як підприємства можуть адаптувати бізнес-моделі до викликів післявоєнного періоду?
16. Як концепція «розумних регіонів» змінює підходи до управління розвитком територій?
17. Як регіональна ідентичність впливає на економічну політику?
18. Які сучасні методи регіонального стратегічного управління використовуються в країнах ЄС?
19. Як розвиток територіальних громад формує нові підходи до регіонального менеджменту?
20. Як динаміка політико-територіальної організації України впливає на ефективність управління регіонами?
21. Які сучасні індикатори використовуються для оцінювання стійкості регіональної економіки?
22. Як можна виміряти рівень інноваційної активності підприємств регіону?
23. Які методи аналізу економічної безпеки регіонів застосовуються у світовій практиці?
24. Як цифрові платформи можуть допомогти у моніторингу регіонального розвитку?
25. Які аналітичні інструменти доцільно використовувати для прогнозування відновлення регіонів України?
26. Як соціальна відповідальність бізнесу впливає на розвиток регіональних громад?

27. Які сучасні соціальні ініціативи підприємств найбільше впливають на місцеву економіку?
28. Як оцінити взаємозв'язок між рівнем добробуту населення та активністю бізнесу в регіоні?
29. Як корпоративна культура впливає на соціально-економічну ефективність підприємств?
30. Як інтегральні індекси можуть використовуватись для порівняльного аналізу розвитку регіонів?
31. Як упровадження ESG-підходів змінює систему оцінки ефективності підприємств?
32. Які показники найбільш адекватно відображають стійкість бізнесу у кризових регіонах?
33. Як регіональні органи влади можуть впливати на підвищення ефективності місцевих підприємств?
34. Як інноваційна діяльність корелює з прибутковістю підприємств регіону?
35. Які фактори визначають ефективність малого та середнього бізнесу на регіональному рівні?
36. Як упровадження циркулярної економіки змінює підходи до ресурсозбереження?
37. Які світові тренди у сфері енергоефективності можуть бути застосовані на регіональному рівні?
38. Як цифрові технології (Big Data, IoT) сприяють ресурсозбереженню у виробництві?
39. Які існують механізми державної підтримки зелених інновацій для підприємств?
40. Як оцінювати соціально-економічний ефект від впровадження ресурсозберігаючих технологій?

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балановська Т. І. Сучасні технології управління персоналом [Електрон. ресурс] / Т. І. Балановська, М. В. Михайліченко, А. В. Троян. – Київ : Компрінт, 2020. – 466 с. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <https://dglip.nubip.edu.ua/server/api/core/bitstreams/91a8398b-3acd-4be2-b79f-a1a82ba05009/content>, вільний (дата звернення: 20.11.2025). – Назва з екрана.
2. Білик Р. С. Сучасні маркетингові інструменти управління територіальними громадами / Р. С. Білик, М. М. Кіцак // Регіональна економіка. – 2023. – № 4 (110). – С. 5–12. – DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2023-4-1>.
3. Бутко М. П. Стратегічний менеджмент [Електрон. ресурс] / М. П. Бутко, М. Ю. Дітковська, С. М. Задорожна. – Київ : Центр учбової літератури, 2020. – 363 с. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <http://elib.chdtu.edu.ua/e-books/2929>, вільний (дата звернення: 25.11.2025). – Назва з екрана.
4. Бутко М. П. Регіональна економіка : підручник / М. П. Бутко, Т. В. Пепа. – Київ : Центр учбової літератури, 2017. – 520 с.
5. Верланов Ю. Ю. Фінансовий менеджмент [Електрон. ресурс] / Ю. Ю. Верланов. – 2-ге вид. – Миколаїв : ЧНУ ім. Петра Могили, 2021. – 336 с. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <https://dspace.chmnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/505/1/%D0%92%D0%B5%D1%80%D0%BB%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%20%D0%AE.%20%D0%AE.%20%D0%A4%D1%96%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%B9%20%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B5%D0%B4%D0%B6%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82.pdf>, вільний (дата звернення: 20.11.2025). – Назва з екрана.
6. Возняк Г. В. Регіональний розвиток: сутність і методологічна основа [Електрон. ресурс] / Возняк Г. В. // Регіональна економіка. – 2015. – № 3. – С. 34–43. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: http://ird.gov.ua/pe/re201503/re201503_034_VoznyakHV.pdf, вільний (дата звернення: 20.10.2025). – Назва з екрана.
7. Горьовий В. П. Корпоративне управління : навч. посіб. / В. П. Горьовий. – Київ : Компрінт, 2020. – 490 с.
8. Горьовий В. П. Управління діяльністю кооперативів : навч. посіб. / В. П. Горьовий, Л. В. Буценко. – Київ : Компрінт, 2020. – 564 с.
9. Гриньова В. М. Державне регулювання економіки : підручник / В. М. Гриньова, М. М. Новікова. – Київ : Знання, 2008. – 398 с.
10. Давимука С. А. Національні імперативи економічної політики України / С. А. Давимука // Регіональна економіка. – 2024. – № 2 (112). – С. 5–22. – DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2024-2-1>.

11. Давимука С. А. Регіональний розвиток України на шляху до європейської інтеграції: роль інноваційних інструментів / С. А. Давимука // Регіональна економіка. – 2024. – № 3 (113). – С. 15–26. – DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2024-3-1>.
12. Данилишин Б. М. Управління просторовим відновленням та розвитком громад і регіонів України Данилишин Б. М. // Регіональна економіка. – 2024. – № 4 (114). – С. 5–11. – DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2024-4-1>.
13. Долішній М. І. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка : підручник / М. І. Долішній, М. М. Паламарчук. – Київ : Знання, 2016. – 711 с.
14. Желюк Т. Джерела фінансового забезпечення інклюзивного розвитку територіальних громад / Т. Желюк, А. Жуковська // Вісник економіки. – 2022. – № 3. – С. 183–202.
15. Іщук С. О. Тенденції розвитку економіки України в умовах війни: регіональний вимір / С. О. Іщук, О. В. Ляховська // Регіональна економіка. – 2024. – № 3 (113). – С. 96–105. – DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2024-3-9>.
16. Іщук С. О. Трансформації у промисловому секторі економіки України: регіональний вимір / С. О. Іщук, Л. Й. Созанський, О. В. Ляховська // Регіональна економіка. – 2023. – № 1 (107). – С. 88–101. – DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2023-1-9>.
17. Формування місцевих бюджетів в умовах реформування суспільних фінансів України / Л. І. Катан, С. В. Качула, Н. І. Демчук, Д. К. Павлова // Агросвіт. – 2020. – № 3. – С. 3–12.
18. Кіт О. Р. Нормативно-правова база фінансового забезпечення розвитку територіальних громад в Україні / О. Р. Кіт // Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права. – 2025. – № 2. – С. 115–120.
19. Коваленко М. А. Регіональний менеджмент : навч. посіб. / М. А. Коваленко. – Київ : Олді-плюс, 2017. – 312 с.
20. Кондратенко Н. О. Проблеми та перспективи соціально-економічного розвитку регіонів України [Електрон. ресурс] / Н. О. Кондратенко, О. М. Красноносова, В. В. Папп // Бізнес Інформ. – 2022. – № 1. – С. 198–204. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: https://www.business-inform.net/article/?year=2022&abstract=2022_1_0_198_204, вільний (дата звернення: 20.10.2025). – Назва з екрана.
21. Кравців В. С. Регіональна економіка : навч. посіб. / В. С. Кравців. – Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2018. – 356 с.
22. Лупак Р. Л. Конкурентоспроможність підприємства : навч. посіб. / Р. Л. Лупак, Т. Г. Васильців. – Львів : Видавництво ЛКА, 2016. – 484 с.

23. Мамонова В. В. Публічне управління та адміністрування: співвідношення та суб'єктний склад [Електрон. ресурс] / В. В. Мамонова // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. – Харків : ХарПІ НАДУ «Магістр», 2020. – № 1 (57). – С. 29–36. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <https://periodicals.karazin.ua/apdu/article/view/20321>, вільний (дата звернення: 20.11.2025). – Назва з екрана.
24. Мартиненко В. В. Фіскальна політика та міжбюджетні відносини в умовах фінансової децентралізації / В. В. Мартиненко // Проблеми і перспективи економіки та управління. – 2022. – № 1. – С. 45–52.
25. Мельник М. І. Регіональна економіка : підручник / М. І. Мельник. – Київ : Центр навчальної літератури, 2019. – 384 с.
26. Мельник С. В. Міжбюджетні відносини в Україні: теорія і практика : навч. посіб. / С. В. Мельник. – Київ : КНЕУ, 2018. – 256 с.
27. Небава М. І. Управління регіональним розвитком [Електрон. ресурс] / М. І. Небава, Л. М. Ткачук. – Вінниця : ВНТУ, 2020. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: https://web.posibnyky.vntu.edu.ua/fmib/25nebava_upravlinnya_regionalnym_rozvytkom/index.html, вільний (дата звернення: 20.10.2025). – Назва з екрана.
28. Новікова М. М. Організація виробництва [Електрон. ресурс] / М. М. Новікова, М. В. Боровик. – Харків : КП «Міська друкарня», 2022. – 222 с. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: https://mmgh.kname.edu.ua/images/Borovik/Navchpos_Orgvyr_2022.pdf, вільний (дата звернення: 20.11.2025). – Назва з екрана.
29. Пістун М. Д. Сучасні проблеми регіонального розвитку [Електрон. ресурс] / М. Д. Пістун, А. Л. Мельничук. – 3-тє вид., допов. – Електрон. текст. дані. – Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2013. – 286 с. – Режим доступу: http://www.geo.univ.kiev.ua/images/doc_file/navch_lit/Pistun_2013.pdf, вільний (дата звернення: 20.11.2025). – Назва з екрана.
30. Плахотнюк В. Соціально-економічний розвиток регіонів України: виклики та стратегічні перспективи / В. Плахотнюк // Економіка та суспільство. – 2024. – № 70. – DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-70-159>.
31. Економіка підприємства : підручник / за ред. С. Ф. Покропивного. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Київ : КНЕУ, 2018. – 528 с.
32. Регіональне управління та місцеве самоврядування : підручник / Ю. О. Куц, В. В. Мамонова, В. В. Наконечний ; за заг. ред. В. В. Мамонової. – Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2020. – 216 с.
33. Управління фінансовою санацією та банкрутством : навч. посіб. / Н. П. Резнік, М. О. Самофалова, А. М. Слободяник, О. М. Саковська. – Київ : Компринт, 2020. – 446 с.
34. Семенців А. Я. Управлінський облік витрат енергопостачальних підприємств України / А. Я. Семенців // Регіональна економіка. – 2024. – № 3 (113). – С. 124–130.

35. Фінанси підприємств : навч. посіб. / за ред. Н. С. Ситник. – Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2020. – 292 с.

36. Сторонянська І. З. Нова регіональна політика України: інструментарій та напрями реагування в умовах сучасних викликів / І. З. Сторонянська, Л. Я. Беновська // Регіональна економіка. – 2023. – № 1 (107). – С. 5–13. – DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2023-1-1>.

37. Сумець О. М. Стратегічний менеджмент [Електрон. ресурс] / О. М. Сумець. – Харків : ХНУВС, 2021. – 208 с. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e3da6021-5889-479d-9e75-91fa5a35af07/content>, вільний (дата звернення: 20.10.2025). – Назва з екрана.

38. Чужиков В. І. Регіональна економіка : навч. посіб. / В. І. Чужиков. – Київ : КНЕУ, 2020. – 296 с.

39. Шевчук Л. Т. Регіональна економіка : навч. посіб. / Л. Т. Шевчук. – Львів : Новий Світ-2000, 2019. – 400 с.

40. International Monetary Fund (IMF). Preventing Fiscal Crises under Decentralization: Intergovernmental Policies and Institutions [Electronic resource] / IMF Working Paper, 2025. – Electronic text data. – Regime of access: <https://www.imf.org>, free (date of the application: 20.10.2025). – Header from the screen.

41. The role of digitalization in the development of regions and the use of their potential in terms of sustainable development [Electronic resource] / N. Kondratenko, V. Papp, M. Romaniuk, O. Ivanova, L. Petrashko // Amazonia Investiga. – 2022. – Vol. 11. – № 51. – P. 103–112. – Electronic text data. – Regime of access: <https://amazoniainvestiga.info/index.php/amazonia/article/view/1937>, free (date of the application: 20.10.2025). – Header from the screen.

42. Цифрові інструменти управління та трансформації соціально-економічних систем [Електрон. ресурс] / J.-P. Mund, E. Wallor, A. Головка та ін. ; за ред. кол. авт. – Київ ; Острава, 2024. – – Електрон. текст. дані. – Режим доступу: <https://eztuir.ztu.edu.ua/handle/123456789/8728>, вільний (дата звернення: 20.11.2025). – Назва з екрана.

43. OECD. S. Dougherty Adapting intergovernmental fiscal transfers for the future [Electronic resource] / S. Dougherty. – OECD Publishing, 2024. – 56 p. – Electronic text data. – Regime of access: <https://www.oecd.org>, free (date of the application: 07.10.2025). – Header from the screen.

44. OECD. Intergovernmental fiscal transfers and fiscal equalisation in a time of consolidation [Electronic resource] / OECD, 2025. – Electronic text data. – Regime of access: <https://www.oecd.org>, free (date of the application: 13.11.2025). – Header from the screen.

45. United Cities and Local Governments (UCLG). Municipal Finances: A Handbook for Local Governments [Electronic resource] / UCLG. – Barcelona : UCLG, 2016. – Electronic text data. – Regime of access: <https://www.uclg-localfinance.org>, free (date of the application: 20.06.2025). – Header from the screen.

46. United Nations. Ukraine Recovery and Reconstruction Needs Assessment [Electronic resource] / United Nations. – Washington, DC : World Bank Group, 2023. – Electronic text data. – Regime of access: <https://www.worldbank.org>, free (date of the application: 07.11.2025). – Header from the screen.

47. World Bank. Fiscal Decentralization, Local Public Sector Finance and Intergovernmental Fiscal Transfers [Electronic resource] / World Bank. – Washington, DC : World Bank, 2022. – 120 p. – Electronic text data. – Regime of access: <https://documents1.worldbank.org>, free (date of the application: 07.11.2025). – Header from the screen.

Електронне навчальне видання

Методичні рекомендації
до проведення практичних занять та організації самостійної роботи
з навчальної дисципліни

**«УПРАВЛІННЯ СУБ'ЄКТАМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ НА
РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ»**

*(для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти всіх форм навчання
зі спеціальності D4 – Публічне управління та адміністрування, освітня
програма «Публічне управління розвитком громад та територій»)*

Укладач **КОНДРАТЕНКО** Наталія Олегівна

Відповідальний за випуск *М. А. Браташ*
Редактор *О. А. Норик*
Комп'ютерне верстання *Н. О. Кондратенко, І. В. Волосожарова*

План 2024, поз. 322М

Підп. до друку 30.04.2026. Формат 60 × 84/16.
Ум. друк. арк. 1,5.

Видавець і виготовлювач:
Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова,
вул. Чорноглазівська, 17, Харків, 61002.
Електронна адреса: office@kname.edu.ua
Свідцтво суб'єкта видавничої справи:
ДК № 8386 від 14.07.2025.